

Türkiye Cümhuriyetile Danimarka Devleti arasında akte- dilen uzlaşma, adli tesviye ve hakem muahedesinin tasdiki hakkında 1/322 numaralı kanun lâiyhası ve Hariciye ve Adliye encümenleri mazbataları

T. C.

Başvekâlet

Muamelât müdürlüğü

Sayı: 6/1050

30 - IV - 1932

B. M. M. Yüksek Reisliğine

Türkiye Cümhuriyeti ile Danimarka Devleti arasında aktedilen « Uzlaşma, adli tesviye ve hakem muahedesini » nin tasdiki hakkında Hariciye vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 27 - IV - 1932 tarihli iğtimarında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası esbabı mucibesile birlikte takdim olunmuştur.

Muktazasının ifasına müsaade buyurulmasını rica ederim efendim.

Başvekâlet V.

Dr. Refik

Esbabı mucibe lâiyhası

Cümhuriyet Hükûmetinin Danimarka Hükûmetile aktetmiş olduğu (uzlaşma, adli tesviye ve hakem) muahedesini Büyük Millet Meclisinin tetkik ve tasvibine arz olunur.

İki Devlet arasında mevcut olan samimî münasebeti kuvvetlendirmek arzusuna istinat eden bu muahede Türkiye ile Danimarka arasında zuhur edebilecek her nevi ihtilâfların diploması yoluyla tesviyesine imkân bulunmadığı hallerde, uzlaşma ve hakem usullerile hallini istihdaf ve bu hususta takip edilecek yolları irae eylemekte olduğu gibi, Hükûmetimizce takip edilen umde ile yani Devlet hakimiyet hukukunun tam manasile mahfuziyeti prensibi ile de tearuz etmemektedir.

Beynelmilel ihtilâfları sulh vasıtalarile halletmeği istihdaf eden Cümhuriyet Hükûmeti diğer bazı Devletlerle aktettiği hakem muahedelerine müşabih ve mümasil olan bu muahedeyi imza etmekle beynelmilel sulh vadisinde yeni bir adım daha atmış oluyor.

İki dost Devlet arasındaki münasebetlerin hüsnü idamesini temin eden ve takip eylediğimiz sulh gayesini müemmin bulunan bu vesikanın tasdiki yüksek takdirlerine arz olunur efendim.

Hariciye encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Hariciye encümeni

Karar No. 12

Esas No. 1/322

26 - VI - 1932

Yüksek Reisliğe

Türkiye Cümhuriyetile Danimarka Devleti arasında aktedilen uzlaşma, adli tesviye ve hakem muahedenamesinin tasdiki hakkında Hariciye vekâletince hazırlanarak encümenimize havale kılınmış olan kanun lâiyhası tetkik ve müzakere olundu.

Hükümetin esbabı mucibe mazbatasındaki mütaleata iştirak eden encümenimiz işbu mukavelenâme ile tasdikına ait kanun lâyihasını kabul etmiş ve Heyeti umumiyenin tasdikına arz edilmek üzere Yüksek Reisliğe arzına karar vermiştir.

Hariciye E. Reisi	M. M.	Kâtip	Aza	Aza	Aza
Siirt mebusu			Manisa	Erzincan	Bolu
Aza	Aza		<i>Yakup Kadri</i>	<i>Saffet Ziya</i>	<i>Falih Rifki</i>
Elâziz	Koceli				
<i>Fazıl Ahmet</i>	<i>Süreyya</i>				

Adliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Adliye encümeni
Karar No. 47
Esas No. 1/322

27 - VI - 1932

Yüksek Reisliğe

Türkiye Cümhuriyetile Danimarka Devleti arasında aktedilen uzlaşma, adli tesviye ve hakem muahedesinin tasdiki hakkında Hariciye vekâletince hazırlanıp Başvekâletin 30 - IV - 1932 tarih ve 6/1050 numaralı tezkeresi Hariciye encümeninin mazbatasile birlikte Adliye encümenine tevdi olunmakla tetkik ve müzakere olundu:

Uzlaşma, ve adli tesviye ve hakem muahedesinin Âkit Devletler arasında diplomasi yolile hal- ledilemiyen ihtilâfların uzlaşma ve hakem usullerile tesviyesini temin etmekte olup bu sureti hallin mümasili muahedeler ahkâmına tamamen uygun ve her iki Devletin sulh temayüllerini tesbit eyliyen ve hukukî esasata müstenit bulunan ahkâmı ihtiva eylemekte olmasına binaen mezkûr muahedenin kabulüne, tasdikına müteallik bulunan kanun lâyihasının kabulüne encümenimizce ittifakla karar verilmiştir.

Heyeti umumiyeye arz edilmek üzere Yüksek Reisliğe takdim olunur.

Adliye E. Rs. N.	Kâ.	Aza	Aza	Aza	Aza	Aza
M. M.	Yozgat	Tokat	Edirne	Antalya	Kocaeli	Balıkesir
<i>Salâhattin</i>	<i>A. Hamdi</i>	<i>Nâzım</i>	<i>Şeref</i>	<i>Haydar</i>	<i>Ragıp</i>	<i>Vasıf</i>
Aza	Aza	Aza	Aza	Aza		
Kayseri	Konya	Manisa	Erzincan	Trabzon		
<i>S. Azmi</i>	<i>T. Fikret</i>	<i>Refik Şevket</i>	<i>Abdülhak</i>	<i>Raif</i>		

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Türkiye Cümhuriyeti ile Danimarka Devleti arasında aktedilen "uzlaşma, adli tesviye ve hakem,, muahedesinin tasdiki hakkında kanun lâyihası

MADDE 1 — Türkiye Cümhuriyeti ile Danimarka Hükümeti arasında Cinevrede imza edilmiş olan (uzlaşma, adli tesviye ve hakem) muahedenamesi kabul ve tasdik edilmiştir.

MADDE 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 3 — Bu kanunun icrasına Hariciye vekili memurdur.

27 - IV - 1932

Bş. V. V.	Ad. V.	M. M. V.	Da. V.	H. V. V.	Mal. V.	Mf. V.	Na. V.
<i>D. Refik</i>		<i>Zekâi</i>	<i>Ş. Kaya</i>	<i>Ş. Kaya</i>	<i>M. Abdülhalik</i>	<i>Esat</i>	<i>Hilmi</i>
İk. V.	S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.				
<i>M. Şeref</i>	<i>Dr. Refik</i>	<i>Ali Rana</i>	<i>Muhlis</i>				

TÜRKİYE CÜMHURİYETİLE DANİMARKA KIRALLIĞI ARASINDA UZLAŞMA, ADLİ TESVİYE VE HAKEM MUAHEDESİ

Türkiye ile Danimarka arasında mevcut olan dostluk bağlarını kuvvetlendirmek ve iki memleket arasında tahaddüs edecek ihtilâfları umumî hukuku düvelin en yüksek esaslarına göre halletmek arzusunda bulunan Türkiye Reiscümhuru Hazretleri ve Haşmetlü Danimarka ve İslânda Kırallı Hazretleri bu bapta bir muahede aktine karar vermişler ve murahhasları olarak

Türkiye Reiscümhuru Hazretleri:

Hariciye vekili, Doktor Tevfik Rüştü Beyefendi,

Haşmetlü Danimarka ve İslânda Kırallı Hazretleri:

Hariciye nazırı Hukuk doktoru Müsyü Peter Münch'ü tayin etmişler ve murahhaslar bu bapta mazuniyet vesikalarını yekdiğerine tebliğ ile usul ve kaidesine muvafık bularak atidedeki hükümleri kararlaştırmışlardır:

Madde — 1

Yüksek Âkitler Türkiye ile Danimarka arasında tahaddüs edecek olan ve alelâde diplomasi usullerile halledilmeyen her ne mahiyette olursa olsun bilecümle hukukî ve adli ihtilâfları muslihane surette ve işbu muahede ile derpiş edilen usullere nazaran hal ve tanzim eylemeği müteakabilen taahhüt ederler.

Madde — 2

Üzerlerinde Âkitlerin karşılıklı bir hakkı ret veya inkâr iddiasında buldukları ve alelâde diplomasi usullerile muslihane halledemedikleri her ne mahiyette olursa olsun Yüksek Âkitler arasındaki bütün hukukî ihtilâflar, ya Beynelmîlel daimî adalet divanına veyahut bir hakem mahkemesinin hükmüne arz edilecektir.

Yüksek Âkitler arasında meri diğér mukavelenamelerle, halleri için hususî bir usul derpiş edilmiş olan ihtilâflar işbu mukavelenameler ahkâmına tevfikân hallolunacaktır.

Madde — 3

Beynelmîlel daimî adalet divanı huzurundaki veya hakem mahkemesi huzurundaki usul ve muameleden evvel ihtilâf bir uzlaşmaya müneer olmak maksadile işbu muahedeye tevfikân teşkil edilen Daimî uzlaşma komisyonu unvanını haiz Beynelmîlel daimî bir komisyona Âkitler tarafından müttefikân tevdi olunabilecektir.

Madde — 4

Eğér bir ihtilâfın mevzuu Âkitlerden birinin dahilî kanun ve nizamlarına nazaran millî mahkemelerin salâhiyetine taallûk ediyorsa, salâhiyettar adli makam marifetile makul bir müddet zarfında katî bir hüküm verilmeden evvel ihtilâfın işbu muahede ile derpiş edilen usul ve muameleye arz olunmasına bu Âkit itiraz edebilecektir.

Madde — 5

Daimî uzlaşma komisyonu beş azadan mürekkep olacaktır. Âkitlerden her biri istediği bir komiseri tayin edecek ve Âkitler müttefikân diğér üç komiseri ve bu üç komiser arasında komisyon reisini intihap edeceklerdir. Bu üç komiser ne Âkitlerin tebaasından olacak, ne ikametgâhı Âkitler ülkesinde bulunacaktır. Her üçü ayrı tabiiyette bulunacaktır.

Komiserler üç sene müddetle tayin olunacaktır. Komisyon azasından birinin memuriyeti müddetinin inkizasında yerine yeni bir komiser tayinine tevessül edilmemişse memuriyetleri üç senelik

bir devre için temdit olunmuş ad ve telâkki olunacaktır; maahaza üç senelik müddetin inkızasında Âkitler reis vazifesini komisyonun müştereken intihap edilmiş üç azasından diğer birine devretmek hakkını muhafaza bederler.

Cereyan etmekte olan bir usul ve muamele esnasında memuriyet müddeti münkazi olan bir aza, halefi tayin edilmiş olsa bile usul ve muamele hitam buluncıya kadar ihtilâfın tetkikine iştirake devam eyliyecektir.

Uzlaşma komisyonu azasından birinin ölümü veya çekilmesi halinde mümkün olursa müteakip üç ay zarfında ve her hal ve takdirde komisyona bir ihtilâf tevdi edilir edilmez, memuriyet müddetinin bakiyesi için yerine yeni bir aza tayinine tevessül olunacaktır.

Madde — 6

Daimî komisyon işbu muahede tasdiknamelerinin teatisini takip eden altı ay zarfında teşkil olunacaktır.

Müttefikan intihap olunacak azalar işbu müddet zarfında tayin olunamazsa veya münhalâta yenden aza intihabı halinde azalışın inhilâlinden itibaren üç ay müddet zarfında yeni aza tayin edilmezse, başka itilâflar olmadığı takdirde, icap eden tayinlerin icrası İsviçre Konfederasyonu reısından (veya Haşmetlû Felemenk Kraliçesi Hazretlerinden) rica edilecektir.

Madde — 7

Daimî uzlaşma komisyonuna müracaat keyfiyeti müttefikan hareket eden Âkitlerin beraberce reise bir istida vermeleri suretiledir.

İstida ihtilâf mevzuunu muhtasaran anlattıktan sonra komisyonda, bir uzlaşmağa vardtıracak her türlü tedbirlere müracaat eylemesi talebini ihtiva edecektir.

Madde — 8

Bir ihtilâfın komisyona tevdi edildiği tarihten itibaren on beş gün zarfında Âkitlerden her biri kendisi tarafından tayin edilen daimî azayı bu ihtilâfın tetkiki için bu işe ihtisası olan bir kimse ile istihlâf ettirebilecektir. Bu hakından istifade eden Âkit keyfiyeti derhal diğer Âkide ihbar edecektir; diğer Âkit te bu takdirde ihbarnamenin kendisine vürudundan itibaren on beş gün zarfında aynı hakkı istimal etmek salâhiyetini haiz olacaktır.

Her Âkit kendi tarafından tayin olunup hastalık veya herhangi diğer ahval neticesinde komisyon işlerine muvakkat surette iştirake mâni bulunan daimî aza yerine derhal muvakkaten bir aza muavini tayin etmek hakkını muhafaza eder.

Uzlaşma komisyonunun Âkitler tarafından müttefikan tayin olunmuş azalarından birinin hastalık veya diğer ahval neticesinde komisyon işlerine iştirakine muvakkat bir surette bir mâni olduğu halde muvakkaten yerine kaim olacak bir âza muavini tayin için anlaşacaklardır. İşbu âza muavini azalışın muvakkaten inhilâlinden itibaren bir ay zarfında tayin olunmazsa işbu muahedenin altın-er maddesine tevfikân muamele olunacaktır.

Madde — 9

Daimî uzlaşma komisyonunun vazifesi muhtelifünfih meseleleri tavzih edecek bu uğurda faydalı malûmatı tahkikat yolu ile veya başka bir şekilde toplamak ve Âkitleri uzlaştırmaya gayret eylemektir. Komisyon meseleyi tetkik ettikten sonra muvafık gördüğü hal tarzlarını Âkitlere izah edebilir ve bu hususta fikirlerini beyan için kendilerine bir mühlet verebilir.

Komisyon mesaisini müteakip, ahvale göre, ya Âkitlerin uzlaştığını gösteren ve mevcut ise uzlaşma şartlarını ihtiva eden veyahut uzlaşma imkânı bulunmadığını kaydeyliyen bir zabıtname tanzim eder.

Komisyona mesaisi, Âkitler başka türlü bir karar vermedikçe, muhtelifünfih meselelerin tevdiî gününden itibaren altı ay zarfında nihayete ermiş bulunacaktır.

Madde — 10

Hilâfına hususî bir hüküm olmadıkça uzlaşma komisyonu mesai usulünü bizzat tanzim edecek ve bu usul behemehal mürafaa şeklinde olacaktır.

Tahkikat hususunda Komisyon müttefikan başka türlü bir karar veremezse beynelmilel ihtilâfların muslihane haline dair 18 teşrinievvel 1907 Lahey mukavelenamesinin üçüncü faslı « Beynelmîlel tahkikat komisyonları » ahkâmına ittiba eyliyecektir.

Madde — 11

Âkitler arasında hilâfına ittifak olmadığı takdirde Uzlaşma komisyonu, reisinin irae ettiği mahalde içtima eyliyecektir.

Madde — 12

Uzlaşma komisyonunun mesaisi aneak Âkitlerin muvafakatile komisyon tarafından ittihaz olunmuş bir karar üzerine alenî olabilir.

Madde — 13

Âkitler uzlaşma komisyonu nezdinde kendileri komisyon arasında mutavassıt hizmetini gören ajanlar tarafından temsil edileceklerdir; bundan maada, Âkitler kendileri tarafından bu husus için tayin edilen müşavir ve mütehassısların yardımına müracaat edebilecekleri gibi şahadetini kendilerinince faideli addettikleri her türlü eşhasın komisyonea içtimasını talep eyliyebileceklerdir.

Komisyon dahi her iki tarafın ajanlarıyla müşavir ve mütehassıslarından şifahî izahat talep etmek ve her hangi bir şahsı Hükümetinin muvafakatile celp ve istima eylemek salâhiyetini haiz olacaktır.

Madde — 14

İşbu muahede hilâfına hüküm olmadıkça Uzlaşma komisyonunun mukarreratı ekseriyeti âra ile ittihaz olunacaktır. Reylerin tesavisi takdirinde reisin reyî raciî olacaktır.

Madde — 15

Âkitler uzlaşma komisyonunun mesaisini kolaylaştırmağı ve alehusus mümkün olabilen en büyük mikyasta kendisine bütün vesai ve faydalı malûmatı vermeğı ve komisyonun memleketleri dahilinde kanunlarına tevfiikan şahitler veya mütehassıslar celp ve istima eylemesini, vaka mahalline gitmesini temin için malik oldukları bütün vasıtaları kullanmağı taahhüt ederler.

Madde — 16

Uzlaşma komisyonunun mesaisinin devamı müddetinece komiserlerin her birine miktarı Âkitler arasında müttefikan tesbit edilecek bir tazminat verilecektir.

Her Hükümet kendi masarifini ve birinci fıkrada derpiş edilen tazminat müşterek masraflar meyanında dahil olmak üzere, komisyonun müşterek masraflarından müsavi bir hisseyi deruhde edecektir.

Madde — 17

İhtilâfı Daimî uzlaşma komisyonu huzuruna sevkeden bir tesviye suretinin fiktanî halinde ve böyle bir tesviye sureti mevcut olup ta Daimî uzlaşma komisyonu huzurunda uzlaşmadığı takdirde hukukî ihtilâf, tahkimname ile, gerek statüsünde derpiş edilen usul ve muameleler ve şartlar dairesinde

Beynelmîlel daimî adalet divanına gerek beynelmîlel ihtilâfların muslihane halli hakkındaki 18 teşrinievvel 1907 tarihli Lâhey mukavelenamesile derpiş edilen usul ve muameleler ve şartlar dairesinde bir hakem mahkemesine arzolanabilecektir.

Adli tesviye talebi Âkitlerden birine tebliğ edildiği günden itibaren üç ay zarfında tahkimname tanzim edilmezse her Âkit bir ay evvel haber vermek şartile ihtilâfı istida ile Daimî beynelmîlel adalet divanı huzuruna doğrudan doğruya tevdi edebilecektir.

Madde — 18

İki Yüksek Âkit hükümet arasında münazaalı olup ta alelâde diploması usullerile halledilemiyerek işbu muahedenin ikinci maddesinde derpiş edildiği veçhile bir hükümle halli çaresi araştırılmıyan ve Âkitler arasında meri bir muahede veya mukavele ile haklarında bir hal ve tesviye usulü şimdiye kadar derpiş edilmemiş bulunan bütün meseleler Daimî uzlaşma komisyonuna tevdi olunacaktır.

İşbu muahedenin yedi ilâ on altıncı maddelerinde münderiç usul ve muamele tatbik olunacaktır.

Maahaza komisyona takdim edilecek istida hakkında Âkitler itilâf edemezlerse bunlardan biri veya diğeri bir ay evvel haber vermek suretile meseleyi mezkûr komisyona doğrudan doğruya tevdi etmekte muhtar olacaktır.

İstida Âkitlerin yalnız birinden sadır oluyorsa bu Âkit tarafından muhasım diğeri Âkide bilâ-mühlet tebliğ olunacaktır.

Madde — 19

Âkitler uzlaştırılmazsa âdi ihtilâf Âkitlerden birinin veya diğerrinin istidasile, hakkında bir hukuku düvel kaidesi tatbik edilemedikçe, nispet dairesinde hükmetmek salâhiyetini haiz olan bir hakem mahkemesinin kararına arzolanacaktır.

Başka türlü kararlaştırılmamış ise bu mahkeme, Uzlaşma komisyonlarının teşkili için işbu muahedenin beşinci ve altıncı maddelerinde derpiş edilen usulve tevfiikan tayin edilecek beş azadan mürekkep olacaktır. Mahkeme hakem talebini takip eden altı ay zarfında teşkil edilecektir.

Hakem mahkemesinin kararı Âkitler için mecburî olacaktır.

Madde — 20

Aralarında hakeme müracaat lüzumu hâsıl olduğu takdirde Âkitler ihtilâfın mevzuu ve usul ve muamelenin şekilleri hakkında hususî bir tahkimnameyi, hakem talebini takip eden altı ay zarfında, tanzim etmeği taahhüt ederler.

Bu tahkimname muayyen müddet zarfında tanzim edilmezse Âkitlerden birinin veya diğerrinin alelâde istida yolile mahkemeye müracaat etmeği hakkı olacaktır. Bu halde mahkeme usul ve muameleyi bizzat tesbit edecektir.

Madde — 21

İşbu muahedenin hükümleri, Âkitlerden birinin fikrine göre Hukuku Düvel kaidelerine nazaran munhasıran hakkı hakimiyetine taallük eden veya aralarında meriyeliera muahedeler mucibince salâhiyeti munhasırasına dahil bulunan ihtilâflara tatbik olunamaz. Maahaza diğeri Âkit bu meseleyi müttekaddimeyi bir karara raptettirmek için Beynelmîlel daimî adalet divanına müracaat edebilecektir.

Madde — 22

Uzlaşma usul ve muamelelerin, adli tesviye usul ve muamelelerinin veyahut hakem usul ve muamelelerinin devam ettiği müddetçe Âkitler, uzlaşma komisyonu tekliflerinin kabulüne veya beynel-

milel daimî adalet divanı kararının veya hakem mahkemesi hükmünün icrasına hâlel getirecek mahiyette olan her hangi bir tedbir ittihazından tevakkî edeceklerdir.

Madde — 23

Beynelmilel daimî adalet divanı veya hakem mahkemesi, Âkitlerden birinin adlî makamâtı veya her hangi bir makamı tarafından verilen bir kararın hukuku düvele tamamen veya kısmen muhalif olduğu tesbit ederse ve bu Âkidin hukuku esasiyesi mevzubahs kararın netice ve avakibini idarî yollarla izaleye müsait olmaz veya ancak gayrikâfi surette müsait olursa, hukukî veya hükûmî karar mutazarrır olan tarafa verilecek tazminatın nevini ve şumulünü tayin edecektir.

Madde — 24

Hilâfında bir anlaşma olmadıkça işbu muahedenin tefsir veya icrası hususunda tehaddüs edebilecek ihtilâflar alelâde istida yolu ile Beynelmilel adalet divanına doğrudan doğruya tevdi olunacaktır.

Madde — 25

İşbu muahede tasdik olunacaktır. Tasdiknameler en kısa bir müddet zarfında Copenhague'da teati olunacaktır.

Madde — 26

İşbu muahede tasdiknamelerin teatisi tarihinden meriyete girecek ve meriyete girdiğinden itibaren on sene müddetle muteber olacaktır. Bu müddetin hitamından altı ay evvel mefsuhiyeti ilân edilmezse yeniden diğer on sene bir müddet için temdit edilmiş addolunacaktır ve temdit şekli bu tarzda devam edecektir.

İşbu muahedenin inkizasında muallâk bir uzlaşma, adlî tesviye veya hakem usulü ve muamelesi mevcut ise bu usul ve muamele, neticeleninceye kadar, seyrini takip edecektir.

Balâdaki mevaddı tasdik etmek üzere isimleri yukarıda zikredilen murahhaslar işbu muahedeyi imza etmişler ve mühürlemişlerdir.

Cenevrede iki nüsha olarak bin dokuz yüz otuz iki senesi martın sekizinci günü tanzim kılınmıştır.

Dr. T. Rüstü

P. Munch